

Рецензії

Є.І. Бойко

Економічні трансформації та антикризове управління в хімічній промисловості України

Значна частина сучасних українських підприємств перебуває у кризовому стані, який може призвести їх до банкрутства. У цих умовах головним завданням кожного підприємства є розробка заходів щодо запобігання банкрутства, а забезпечення стійкого розвитку цих структур – завдання важливе і складне.

Дану монографію¹ присвячено проблемам стану та перспектив розвитку хімічної промисловості України в умовах кризових змін в економіці.

Як основні структурні елементи монографії виділено:

- теоретичні засади управління підприємствами хімічної галузі в сучасних економічних умовах;
- моніторинг тенденцій розвитку світового ринку хімічної продукції;
- маркетингові вектори інноваційних зусиль хімічного підприємства в системі антикризового управління;
- моделювання процесів антикризового управління в хімічній промисловості;
- стратегічні альянси і партнерство як основа стійкого розвитку хімічних підприємств.

Проведені в розділі 1 теоретичні дослідження показали, що сучасний стан розробки методичного забезпечення для ідентифікації та діагностики кризового стану підприємства характеризується різноманітністю захо-

дів та інструментів її проведення. Однак наявні методики в основному зорієнтовані на визначенні ймовірності банкрутства та не дозволяють точно ідентифікувати симптоми кризової ситуації і не забезпечують комплексного дослідження фінансового стану та фінансових результатів певного суб'єкта господарювання в умовах економічної кризи, а відтак не озброюють його задовільним інструментарієм прийняття відповідних антикризових заходів. До того ж більшість розроблених пропозицій щодо антикризового управління стосується лише одного напрямку фінансового аналізу – діагностики банкрутства та прогнозування кризового стану підприємства. Але систематизація основних проблем і можливостей антикризового управління не дає можливості передбачити і нейтралізувати негативні зовнішні впливи на стан підприємства.

Це зумовило цілу низку проблем, які стосуються ефективного антикризового управління підприємством хімічної промисловості. Серед них найважливішим є визначення показників – індикаторів, які дозволяють оцінити симптоми кризи та здійснити точну ідентифікацію рівня загрози банкрутства.

На позитивну оцінку заслуговують здійснені автором моделі конкурентної ефективності управління підприємствами хімічної промисловості, впливу чинників навколишнього се-

© Є.І. Бойко, 2011.

¹ Шубін О. О. Хімічна промисловість України: економічні трансформації та перспективи : [монографія] / О. О. Шубін. – Донецьк : В-во ДНУЕТ ім. Туган-Барановського, 2010. – 628 с.

редовища на об'єкти хімічної галузі та моделювання економічної безпеки хімічної промисловості України. Спрогнозовано деякі можливі загальні зміни, які очікують хімічну галузь України: 1 – можливий розпродаж (перепродаж) активів основної частини структуроутворюючих підприємств галузі (насамперед, у сегменті мінеральних добрив) новим власникам, переважно російським компаніям, які мають прямий доступ до енергетичних і сировинних ресурсів; 2 – можливе подальше зниження цін на основні види сировинних ресурсів (натуральний та синтетичний каучук, сірка, калійна сировина, апатити, фосфорити, целюлоза та ін.), хоча цінова динаміка буде в окремі періоди нестійкою та матиме спорадичні коливання; 3 – збільшення тиску на внутрішній ринок з боку продукції азійського виробництва, оскільки однозначною буде тенденція до відновлення зростання та збільшення частки на ринку споживання продукції в низькому ціновому сегменті; 4 – збільшення пропозиції на внутрішньому товарному ринку продукції імпортного виробництва та посилення конкуренції та внутрішньому ринку між вітчизняною продукцією та продукцією імпортного виробництва, можливе цінове демпінгування з боку іноземних компаній під час просування своїх товарів на український ринок (і ознаки цього процесу вже наявні на внутрішньому ринку); 5 – збільшення дебіторської та кредиторської заборгованості на підприємствах, суттєве зниження їх фінансової ліквідності та інвестиційної привабливості; 6 – за умови запровадження підприємствами режиму жорсткого бюджетування та мінімізації поточних виробничих і невиробничих витрат можливе часткове зниження собівартості продукції та утримання прийнятної лагу між со-

бівартістю та цінами на внутрішньому та світовому ринках; 7 – на більшості товарних ринків хімічної та нафтохімічної продукції підвищиться цінова властивість, ціновий тренд у більшості сегментів буде нестабільним і визначатиметься різними факторами, основним з яких буде баланс попиту та пропозиції.

На думку автора, оцінку ефективності маркетингових стратегій хімічного підприємства в умовах невизначеності зовнішнього середовища та кризових явищ доцільно проводити на основі системного підходу до процесу формування інноваційної програми підприємства з використанням методу адаптивного управління, призначеного для здійснення коригування маркетингової стратегії впровадження на ринок нового продукту в процесі її реалізації залежно від випадкових подій, що виникають.

Автор розкриває теоретико-методологічні засади залежності ефективності реалізації механізму антикризового управління підприємством від вибору системи координат для оцінки фінансової ситуації, що формується на підприємстві. Вона характеризується сукупністю показників, які об'єднуються таким чином, щоб якнайглибше відобразити фінансове становище підприємства в певний момент з орієнтацією на визначені цілі підприємства.

В умовах економічної кризи в Україні вітчизняні підприємства формують новий підхід до системи управління взагалі та антикризового зокрема. Механізм управління підприємством хімічної промисловості в умовах кризи все більше трансформується відповідно до змін, яких зазнають підприємства, а також обумовлює необхідність своєчасного розпізнавання основних симптомів кризового стану підприємства з урахуванням фаз розвитку кризових явищ (потенційна

криза, прихована криза, гостра подолана криза, гостра неподолана криза).

У результаті аналізу найвідоміших вітчизняних та іноземних комплексних методик і типових груп показників, що використовуються в даних моделях, автор робить висновок про недосконалість використання цих моделей для підприємств хімічної галузі. Враховуючи це, для розробки комплексної моделі визначення ознак кризи і діагностики кризового стану на основі експертного опитування фінансових менеджерів підприємств хімічного комплексу України обрано показники, які найкраще характеризують економічну діяльність основних складових підприємства.

Так, здійснено групування основних показників в 4 групи (прибутковості, платоспроможності, ділової активності та ліквідності), які дозволяють оцінити, на якій саме стадії перебуває криза, тобто оцінити її глибину.

В монографії обґрунтовано основні чинники, що зумовлюють виникнення й існування згаданих проблем розвитку хімічної промисловості України: націоналізм; традиційні конфлікти між окремими країнами і групами країн; ідеологічні розбіжності; політико-правові, економічні і соціально-культурні відмінності країн-учасниць; зростання витрат за реалізації функцій регулювання на

наднаціональному рівні; суперечності розширення складу інтеграційних угруповань тощо.

В сучасних процесах міжнародної економічної інтеграції автор виділяє певні особливості: динамізм процесів міжнародної економічної інтеграції в цілому, зумовлений як дією об'єктивних чинників, так і «ланцюговою» реакцією країн світу на розвиток окремих інтеграційних угруповань; нерівномірність розвитку і реалізації форм міжнародної економічної інтеграції, породжена явними відмінностями економічного розвитку країн і регіонів світу; розвиток разом з інтеграційними дезінтеграційних процесів, що мають глибоке коріння в історичних, політичних, економічних і соціальних закономірностях світового розвитку.

Слід сказати, що всі аспекти зазначеної проблеми автор висвітлив однаково повно. У монографії комплексно й системно досліджено проблему економічних змін у хімічній промисловості України в теоретико-методологічному, організаційно-управлінському та науково-прикладному аспектах. Вона буде корисною не тільки для науковців і управлінців, а й для виробників, аспірантів, студентів вищих навчальних закладів і фахівців, які цікавляться питаннями розвитку хімічної промисловості.

Надійшло 08.02.2011 р.